

SHP-E(NL)

**Nederlandse Stichting Helpen met Paarden –
Equithérapie**

DESKUNDIG WERKEN MET MENSEN EN PAARDEN

Professionalisering van het gebruik van paarden in de zorg

Hazelhof, Lier, 25 april 2014

Op 25.04 jl. vond in het Belgische plaatsje Lier het congres ‘Professionalisering van het gebruik van paarden in de zorg’ plaats. De aanleiding van dit Nederlands-Vlaamse initiatief was de start van een samenwerking tussen de Nederlandse netwerkorganisatie Stichting [Zorgpk’s](#) en de Katholieke Hogeschool Vives, campus Roeselare. Dit congres werd georganiseerd ‘om diverse partijen die professioneel werken met paarden in de (brede) zorgsector samen te brengen en een geschikt kader te creëren om ideeën en ervaringen uit te wisselen.’

Om dit te bereiken, worden partners gezocht in de onderwijsinstellingen en opleidingscentra, zorgboerderijen, therapeutische centra, onder equithérapeuten... De organisatoren vertrekken van de vaststelling dat er veel uiteenlopende benaderingen zijn, de ene al gefundeerder dan de andere, dat de versnippering van initiatieven groot is en dat er verschillende belangen meespelen bij de potentiële partners. In Nederland en Vlaanderen zijn er geen algemene standaarden voor therapie met hulp van paarden vastgelegd, waardoor de onduidelijkheid voor het publiek groot is. De mogelijkheid voor financiering hangt af van de beschikbaarheid van evidence-based onderzoek. De krachten moeten worden gebundeld en samenwerkingsverbanden moeten worden aangegaan opdat op termijn de financiering van het paard in de zorg een feit kan worden. Ziedaar de uitgangspunten van dit congres.

Nieuw zijn deze verzuchtingen bijlange niet, net zo min als de pogingen tot samenwerken. Aan dit congres, met

haar uiteenlopende aanbod van lezingen, presentaties en demonstraties zijn gelijkaardige initiatieven voorafgegaan. Sinds 2000 volgen we de stappen van de FATP en FAPP op dit terrein, de FRDI (nu HETI) houdt elke drie jaar haar internationaal congres over therapeutisch paardrijden, SHP-E(NL) was actief aanwezig in het Pegasusproject, het Leonardo da Vinci-project etc. De aandacht voor professionalisering in het therapeutisch paardrijden is met andere woorden al lang een zorg van diverse organisaties wereldwijd. Samenwerking blijkt echter een moeilijke zaak, de pogingen lopen vast op een te grote heterogeniteit, een gebrek aan gezamenlijke doelen en de persoonlijke agenda’s van de deelnemers.

Laten we hopen dat het huidige initiatief iets kan betekenen voor het paard in de zorg in Nederland en Vlaanderen. Onze stichting heeft de vraag naar medewerking alleszins positief beantwoord. In dit verslag voorzien we de congresbijdragen die ons op een of andere manier het sterkst hebben getroffen, van enig commentaar.

Onderzoek

Het eerste resultaat van de samenwerking tussen Vives en Zorgpk's werd in de openingsbijdrage van het congres voorgesteld: de expertisecel [Cel Mens en Paard](#). Het is een digitaal platform met het doel 'hippotherapie' meer bekendheid te geven, informatieuitwisseling en wetenschappelijk onderzoek en verspreiden en '(goede) Hippotherapie gesteund/ gesubsidieerd krijgen'. Gaat het om hippotherapie? Equithherapie? Therapeutische begeleiding of ondersteuning met paarden? Over terminologie of afbakening van disciplines ging het voorlopig niet. Dit congres wilde de mogelijkheden van zorgverlening met paarden zo breed mogelijk presenteren en de partners samenbrengen.

Op de inleidende bijdragen van beide initiatiefnemers volgt een presentatie van de belangrijkste bevindingen uit de masterscriptie van **Lisan Hofman**: *Therapie met hulp van paarden: een experience based praktijk?* (RU Groningen), waarin ze een stand van zaken geeft op het brede terrein van activiteiten met de hulp van paarden. Daarbij kan het om fysieke of psychotherapieën, begeleiding, coaching e.a. gaan. De Stichting Zorgpk's was opdrachtgever. Voorzitter Ernst Janssen van de stichting voegde in zijn bijdrage deze scriptie met enige trots bij het in Nederland aanwezige onderzoek ter zake, maar Hofman zelf relativeerde de draagwijdte van haar afstudeerwerk meteen door te wijzen op het zeer beperkt aantal bruikbare vragenlijsten (27) waarover zij kon beschikken, verdeeld over het hele, ruime werkveld. Hofman is na haar afstuderen professioneel een andere weg ingeslagen.

Dit afstudeerproject verdient alle respect, maar de vraag rijst of de Stichting Zorgpk's voor de presentatie van onderzoek niet ook een stapje verder had moeten zetten dan de initiatieven uit eigen huis. In binnen- en buitenland zijn onderzoekers actief en is er overtuigend evidence based onderzoek beschikbaar. Dat hiervan op dit congres geen spoor was, mag wellicht als illustratie gelden voor de noodzaak van het platform dat men op het oog heeft.

Samenwerking en financiering

Het **Fonds Lode Verbeek** is gegroeid uit het particuliere initiatief van de familie Verbeek en werkt nu onder de koepel van de Koning Boudewijnstichting. Het fonds bekroont professioneel onderbouwde projecten uit Vlaanderen, die bijdragen tot de uitbouw van hippotherapie voor kinderen of volwassenen. Het gaat om een jaarlijks prijzengeld van

€ 20.000 verdeeld over drie (bij voorkeur innoverende) projecten.

Recreas is een federatie voor sport voor mensen met een beperking. De federatie telt 142 sportclubs in Vlaanderen en het streven is om zoveel mogelijk personen met een handicap inclusief te laten sporten. Ze werken daarvoor samen met een dertigtal maneges en zorgboerderijen. Recreas voorziet in een beperkte terugbetaling van hippotherapie (max. € 120 per jaar) voor leden die aan de voorwaarden voldoen.

Paulien Rutgers van AAI Centrum de Klimop hanteert het motto 'Samen sterker' in haar uiteenzetting over de omschakeling in Nederland van AWBZ (Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten) naar WMO (Wet Maatschappelijke Ondersteuning), waardoor de ondersteuning van de regionale zorgkantoren naar de gemeenten verschuift. Samenwerken, overleg met de gemeenten en de kwaliteitseisen van het WMO zijn de kernthema's uit haar betoog.

Beide Vlaamse initiatieven kunnen een beperkte (Recreas) of eenmalige (Fonds Lode Verbeek) ondersteuning bieden, in Nederland is het nog afwachten hoe de verschuiving naar WMO in 2015 effectief gestalte zal krijgen. Het zou geen kwaad idee zijn om ons voor het financieren van zorg met paarden te laten inspireren door wat de buurlanden op dit vlak realiseren. In de Duitstalige landen zijn er al jarenlang goede financieringsmodellen voor therapeutisch paardrijden op wetenschappelijke basis en samenwerkingsverbanden tussen gekwalificeerden en hun organisaties en universiteiten.

Deze problematiek is overigens opgenomen in de opleiding en bijscholing Equithherapie SHP-E(NL) door de docenten, die binnen verschillende samenwerkings- en financieringsmodellen werken. Ze zijn daarbij ook goed overdraagbaar op de Nederlandse en Vlaamse situatie. Enig initiatief in die richting zou de financiering hier te lande een steun in de rug kunnen geven.

Visies op praktijk

Annick Debruyne, kinesiste verbonden aan het UZ Gent, gebruikt therapeutisch paardrijden in de revalidatie van kinderen als een aanvulling op de kinesitherapie die door het UZ Gent wordt gegeven. Het gaat hierbij doorgaans om acute revalidatie van kinderen bij wie door een fysieke oorzaak de mobiliteit en/of het evenwicht zwaar verstoord is. Behalve paarden, wordt ook een Joba-trainer ingezet,

die weliswaar veel beperktere mogelijkheden biedt dan een levend en bewegend paard, maar die bijvoorbeeld zijn nut bewijst voor het oefenen van 3D-evenwicht.

Debruyne geeft haar presentatie onder de titel 'Happy hippo in de kinderrevalidatie' volledig vanuit de praktijk. Ze belicht een scala van therapeutische effecten, afhankelijk van de aandoening, die ze met gehandicapte kinderen kan bereiken op vlak van fysiek en (in tweede instantie) geestelijk welzijn.

Géza Kovacs gaf een beschouwing over de meerwaarde van het inzetten van dieren bij behandelingen op de Rainbow Ranch in Spanje. Zijn behandelmethode heet Hippische Focale Psychodynamische Psychotherapie (HFPP) en ze bestaat praktisch gezien uit een klinisch deel van 7 dagen in Spanje en een ambulante deel in Nederland. Ze wordt uitgevoerd door een 'hippisch therapeut', terwijl een psychotherapeut van op afstand het proces stuurt of coacht.

Dit hebben we hopelijk goed begrepen zo uit de uiteenzetting, die uiterst theoretisch en tegelijk uitgesproken vaag was. Of beter voor de cliënten is het allicht te hopen dat we het *niet* goed begrepen hebben, want wat moet men denken van een psychotherapie van op afstand? Door een 'hippisch therapeut' die geen therapeut is, maar iemand – citaat – 'die goed is met paarden' en die de voorkeur geniet op een psychotherapeut omdat hij beter als *peer* voor de cliënt dient? En die in een vast stramien van 7 dagen ranchverblijf annex 4 ambulante sessies in Nederland wordt afgerond, ongeacht de aandoening of het trauma? Géza Kovacs en Inge Umbgrove hebben hierover samen ook een boekje geschreven: *Psychotherapie in beweging*. We zullen het lezen, met enige huiver.

Drie demonstraties

■ De EAGALA-methode

Van oorsprong Amerikaans, is deze methode ook hier bijzonder populair. Er wordt tussen vrijlopende paarden gewerkt. De klant/cliënt voert opdrachten uit die willen 'stimuleren tot nadenken over het eigen handelen en tot ontwikkelen van vaardigheden'. Er wordt niet op het paard gewerkt en de ethische code schrijft voor dat er altijd minstens twee paarden worden ingezet vanwege hun aard als kuddedier. De therapeut vormt samen met een 'paardenspecialist' een team.

Tijdens de toch vrij lange demonstratie zag de toeschouwer bijzonder weinig gebeuren in de bak,

waar twee paarden, twee begeleiders en een vijftal vrijwilligers uit het publiek bezig waren met 'een therapeutische setting'. De paarden stonden in de ene hoek van de bak te soezen, de vrijwilligers waren centraal doende met balkjes en kegels, de begeleiders stonden aan de andere kant. Het doel van deze vrijblijvend aandoende setting is, afgaande op de afnemende aandacht, aan menig toeschouwer voorbijgegaan. Wél werd duidelijk uit de opdracht waarbij het publiek de paarden gedurende vijf minuten moest observeren, dat een therapeut die met paarden werkt clean moet leren kijken. Al te snel zijn we immers geneigd om niet te zien wat er is, maar om te zien wat we denken dat er is. Mogelijk kampte het publiek met dat probleem en is de essentie van de demonstratie aan ons voorbijgegaan. Een paar vragen blijven toch hangen, bijvoorbeeld rond de relatie van cliënt en therapeut met het paard. Volgens de ethische code moeten er vanwege de aard van het dier twee paarden zijn. Welke rol speelt hier dan de band tussen mens en paard? En nog: de begeleiders werken met paarden die ze niet kennen. Hoe kan de interactie accuraat geëvalueerd worden wanneer er geen vertrouwensband is tussen therapeut en paard?

■ Het CREF-model

De afkorting CREF staat voor Circle Reprint Emotional Foundation en dat betekent: 'door de cirkel in te zetten ontstaat er een helder inzicht in onvolledige of ontbrekende levensbehoeftes (Circle). Vanuit dat vertrekpunt kan er door de hulpverlener of trainer gericht worden hersteld of ontwikkeld (de Reprint). Vervolgens ontstaat er een volledige persoonlijke verbinding (Emotional). Het basisvertrouwen van de persoon of van de organisatie is beter dan ooit (Foundation).'

Het CREF-model bestaat uit een cirkel van de 7 levensbehoeften, gebaseerd op de piramide van Maslow, die op de grond wordt neergelegd. Vrijwilligers werd gevraagd om een plaats in of naast de cirkel in te nemen en hun gevoelens daarbij te taxeren. Daarna doen ze dat nog een keer maar nu met een paard erbij. En wat voelen ze nu? Nemen ze dezelfde plaats in? Uitgangspunt is dat 70 % van de traumata al in de baarmoeder ontstaan. Door het werken met het paard worden die verwijderd. Wat er precies gebeurt in zo'n sessie ('een volledige persoonlijke verbinding?') en hoe er gevolg wordt aan gegeven opdat het basisvertrouwen zou worden geoptimaliseerd, werd niet duidelijk.

■ 2 PK, een nieuwe steen uit de muur van de psychiatrie

Een psychiater, twee paarden aan een halstertouw, een vijftal vrijwilligers.

Eerste situatie: Een therapeut (psychiater) vraagt aan zijn cliënt welke ervaring de setting (de paarden staan aan een touw tussen de mensen en worden geaaid) bij hem oproept. Een vrijwilliger maakt zijn gevoelens kenbaar en wordt vervolgens afgedaan met: 'tja, en zo reageert iedereen op een andere manier'. Vervolgens wordt de kwestie gelaten voor wat ze is. Je kunt je allicht vragen stellen bij de doelmatigheid van de sessie, maar ook bij de beroepsernst van de therapeut. Ondertussen trachtte het Friese paard onvermoeibaar zijn menselijk gezelschap te motiveren hem ook eens aan de staart te krabben. Tevergeefs. Hij zocht dan maar soelaas bij zijn paardenmaatje. Die begreep het.

Tweede situatie: Vier vrijwilligers, die aan elkaar zijn vastgebonden met een touw rond het middel, leiden het ene paard. Vervolgens gaan ze, vastgebonden en wel, vlakbij de omheining in een vierkant van balkjes zitten, terwijl het ander paard, vrij rondlopend, hen nieuwsgierig voor de voeten loopt. Een therapeutische setting waarin – afgaande op de summier uitleg -- rond angst, onzekerheid, vertrouwen wordt gewerkt. Een aantal toeschouwers hielden het hart vast bij de gedachte aan de ongelukken die uit zo'n situatie kunnen voortkomen. De beperkte bewegingsruimte van de vrijwilligers mag duidelijk zijn, maar ook de paarden konden, zo vlak bij de omheining, niet veilig weg wanneer dat nodig zou zijn. 'Wie niet wil, hoeft dit niet te doen', legt de therapeut bij een bezorgde opmerking uit het publiek laconiek uit, en bij wijze van geruststelling: 'er is nog nooit iets gebeurd'. En nog: 'ik ken mijn paarden'.

Angst willen remediëren door het scheppen van oncontroleerbare, potentieel gevaarlijke situaties, is niet alleen ondoelmatig en kwestieus, het gaat tegen elke beroepsethiek in. Deze demonstratie bracht een ongelukkig voorval in de herinnering, waarvan we getuige waren in het Leonardo da Vinci-project bij 'The 5th partner meeting' in België in 2012. Dat veiligheidseisen en hippische kwalificaties levensnoodzakelijk zijn in de zorg met de hulp van paarden is daar pijnlijk overtuigend bewezen. Het is te lezen in dit [studentenrapport](#). Onveilige, onprofessionele situaties brengen therapeuten die veel in

veiligheid en efficiënte werkmodellen investeren, ernstig in diskrediet. Eén ongeluk in een dergelijke werksituatie zet alle mogelijkheden voor financiering meteen op de helling.

Conclusie

'Professionalisering van het gebruik van paarden in de zorg' heeft mensen en organisaties met uiteenlopende doelen en werkwijzen samen laten kijken naar een greep uit het aanbod van activiteiten in Nederland en Vlaanderen. Initiatieven die de sector bij elkaar brengen, juichen we van ganser harte toe. Op de uitnodiging voor het congres stond als belangrijkste doelstelling vermeld: '...een eerste antwoord te bieden op de vele vragen en pijnpunten die leven binnen de sector.' Antwoorden heeft dit congres wat ons betreft echter niet kunnen bieden. Wat onder professionalisering te begrijpen is, is op geen enkel moment aan de orde geweest. Het drukke programma liet nauwelijks ruimte voor vragen en opmerkingen, discussiemomenten waren er niet. Hoe de organisatoren de evaluatie willen maken om vervolgens stappen naar meer professionalisering te kunnen zetten, is ons niet duidelijk. Dat dit congres naast een aantal positieve initiatieven ook zaken presenteerde die ernstige vragen oproepen, mag uit bovenstaand verslag blijken.

Er is op dit terrein nochtans in de laatste decennia internationaal al veel gerealiseerd. Ook SHP-E(NL) kan in haar domein een antwoord bieden op tal van vragen inzake methodiek, veiligheid, opleiding, kwalificaties etc, en voorzien in de vraag naar wetenschappelijke literatuur en gefundeerd onderzoek.

De eerste taak van de wetenschapper is echter een heldere begripsvorming en laat dat dan ook de allereerste uitdaging in het gesprek over professionalisering zijn. Niet elke activiteit met paarden kan onder dezelfde noemer vallen. Op dit congres werd vooral de term 'hippotherapie' gebruikt, maar in de gebruikelijke internationale definities (FRDI/HETI) staat hippotherapie voor fysiotherapie met het paard, wat dus een welafgebakend onderdeel in het vakgebied is. Is het in een eerste bijeenkomst verdedigbaar om zonder onderscheid de veelheid van initiatieven te presenteren, dan moet er vervolgens wel een stap vooruit worden gezet en moeten de in de sector aanwezige specialisaties ingebracht en gedefinieerd worden.

Verschillende vormen van zorg met de hulp van het paard zijn immers zinvol voor verschillende doelstellingen en cliëntengroepen. Daarbij is het wel van belang dat er kwaliteitscriteria gehanteerd worden en dat het voor de cliënt duidelijk is waarom hij voor de ene of de andere vorm kiest. De initiatiefnemers beklemtoonden dit in de voorbereiding van de werkgroep 'Cel Mens en Paard'. Het sluit aan bij het standpunt van SHP-E(NL) in dezen.

SHP-E(NL) is uitgenodigd voor de werkgroep 'Cel Mens en Paard' die binnenkort tijd start. We willen daarin onze bijdrage leveren en de belangen van onze equithérapeuten vertegenwoordigen. Met het kwaliteitskeurmerk van de stichting beschikken de gecertificeerde Equithérapeuten SHP-E(NL) nu al ruimschoots over de garanties waar het grootste deel van de sector nog naar zoekt.

Binnenkort verschijnt het onderzoek van SHP-E(NL) naar de kwalificaties van aanbieders van paardondersteunde activiteiten in Nederland in het Nederlands. De Duitse publicatie in het vaktijdschrift *Pferd und Mensch* kunt u [hier](#) alvast lezen. We kregen vanuit een representatieve steekproef zeer gedetailleerde informatie over verschillende werkvormen en kwalificaties, en een interessant beeld van hoe de aanbieders zichzelf en hun werkmethode percipiëren, hoe ze kwaliteit en succes in hun werkveld definiëren en hoe ze trachten de veiligheid te waarborgen.